

conservats al «Centre Quim Soler, la literatura i el vi», les entrevistes a diversos testimonis de l'època i la recerca hemerogràfica permet de posar en relació l'obra de Soler amb iniciatives culturals com el Congrés de Cultura Catalana (1975), el Premi de la Llufa de Llautó (1979) o la publicació de *Deu pometes té el pomer* (Premi La Sonrisa Vertical, 1979). També la situa en el marc de la renovació literària del setanta i vuitanta, molt condicionada per l'aparició de Terenci Moix i Montserrat Roig, primer, i la reaparició de Pedroló i de Perucho, després, i el predomini, durant la Restauració borbònica, d'una literatura *middle-brow* (p. 451).

L'estudi-assaig-obra de no-ficció de Todó aprofundeix en la vida i les opinions d'un «autor de culte sense culte» (p. 453), que escriu de manera desgavellada, onírica, amb obres sense principi ni final, hereves de la modernitat de Laurence Sterne, James Joyce, Boris Vian i el Nouveau Roman, entre d'altres. El llibre explica la gestació i la recepció de l'obra soleriana, tot tenint en compte el decalatge entre la data d'escriptura i la de la publicació, i incidint en el paper dels premis i dels debats culturals en la seva projecció pública. En conjunt, ofereix una reflexió original i ben documentada sobre les tensions entre la literatura experimental i la cultura de la normalització, les discussions sobre el model de novel·la i el desencís que suposà la Transició per a l'esquerra independentista.

AGUILAR MIRÓ, Estel: *Llengua i Literatura Catalanes a la Catalunya del Nord (1883-1941)*, València, Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, PAM, 2024; «Biblioteca Sanchis Guarner» 102.

NÚRIA CAMPS-CASALS

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
 nuria.camps1@uvic.cat

Qui llegeixi el volum *Llengua i Literatura Catalanes a la Catalunya del Nord (1883-1941)* d'Estel Aguilar Miró podrà constatar, sense marge de dubte, que es tracta d'una publicació de referència que posa ordre a un tema que, tot i que s'ha tractat en moltes ocasions, s'ha estudiat de forma fragmentària i des d'una mirada tangencial, tenint en compte que la temàtica que ens ocupa s'ha abordat sovint com a context per a d'altres recerques i no com a objecte d'estudi central. Per tant, doncs, es converteix en un volum cabdal que, a més de, com dèiem, posar en valor la importància de la llengua catalana septentrional i la seva literatura, serà de gran ajuda per a tots aquells investigadors que vulguin entendre l'evolució del català que es parla entre les Corberes i les Alberes i de les manifestacions literàries en català que hi van néixer i hi puguin estar vinculades.

La situació actual del català septentrional és, no cal dir-ho, complexa. Ja el 2009 Joan Peytaví constatava que el català septentrional es trobava en un final de

cicle però que, alhora, era una llengua que despertava un interès renovat: «el català que ara encara es parla a la Catalunya del Nord és un dialecte en fase transitòria. Aquell dialecte definit [...] diverses vegades com a immemorial s'acaba, està en fase terminal però hom viu una fase de recuperació cultural que torna a desvetllar un interès per la llengua.» (PEYTAVÍ 2009: 206)

És possible, doncs, que aquest desvetllament cultural de les darreres dècades, vinculat a la llengua, es vegi beneficiat de la publicació que ens ocupa perquè ofereix una perspectiva dels episodis i els personatges que van conformar el panorama literari i cultural de la Catalunya del Nord entre 1883 i 1941. Aguilar pren com a base quatre nuclis socials i/o entitats que li serveixen per estructurar l'obra en tres grans capítols: (1) la Renaixença rossellonesa (1883), (2) la Société d'Études Catalanes (1906-1921), (3) la Colla del Rosselló (1921-1941) i Nostra Terra (1936-1939).

De cadascun d'aquests períodes en presenta els antecedents, els descriu i n'individualitza els autors més destacats i la seva obra i els comenta al final de cada bloc en un apartat específic. Per al primer bloc trobem Pere Talrich, Jaume Boher, Justí Pepratx, Jaume Boixeda i Josep Bonafont; Josep Sebastià Pons, Jean Amade, Carles Grandó i Pau Berga per al segon i, per últim, novament Pons, però també Simona Gay i Edmond Brazès. Més enllà d'aquestes bibliografies d'autors cabdals, també reserva un espai per a la memòria de les dones que van contribuir a la literatura nord-catalana en jocs florals i publicacions periòdiques. Vegeu, per exemple, els apartats «1.2.4. Més enllà de la criptoginia: dones poetes», en el primer capítol, o «2.3.5. Dones poetes al voltant de la SEC», en el segon. Per coherència interna potser hauria estat més encertat incorporar aquests apartats dins «Autors i obres», però té sentit oferir aquesta pinzellada com a element contextual tenint en compte que es tracta de veus femenines rellevants però no escriptores centrals en cadascun dels períodes que analitza el llibre.

Aguilar, així mateix, fa una mirada a les revistes literàries, reflexiona sobre la qüestió de la llengua (vegeu els apartats «2.4.1. La querella lingüística entre Josep Sebastià Pons i Pau Berga» o «2.4.2. Montanyes Regalades i Juli Delpont: una escissió amb les normes fabrianes»), estudia el paper de l'ensenyament (vegeu l'apartat «3.1.5. La problemàtica lingüística al voltant de la Colla del Rosselló») i el pas del regionalisme al catalanisme.

El volum va precedit d'un pròleg de Rafael Roca que contextualitza l'obra i, alhora, emmiralla la renaixença rossellonesa amb la valenciana. Per Roca, la clau per comprendre la Renaixença és entendre els motius pels quals la intel·lectualitat catalanoparlant de mitjan XIX va decidir apostar per prestigiar l'idioma matern i trencar amb la diglòssia consolidada. Evidentment, cal situar com a primer indici la restauració dels Jocs Florals (1859), però a cada territori aquest procés de renaixença es va veure mediatitzat per les peculiaritats sociopolítiques i culturals. És en aquest punt en el qual el volum que avui ens ocupa és especialment útil, ja que repassa el context polític, cultural i econòmic de la Catalunya del Nord durant sis dècades; un context molt diferent al del Principat però similar al del País Valen-

cià. Com apunta Roca, «l'apoliticisme i el paisatgisme sentimental esdevingueren dos pilars ideològics hegemònics» en el context d'un catalanisme que «es caracteritzava per la defensa d'una entitat cultural i apolítica que promovia l'esperit de germanor amb la resta de territoris catalanoparlants i per una lírica popular sincretitzada amb la poesia culta on la llengua de la terra era assimilada a l'espai del món pairal» (p. 19).

En definitiva, es tracta d'una recerca eminentment descriptiva i d'alta densitat informativa, àmpliament documentada, que brinda una representació precisa i detallada del corpus de literatura en català a la Catalunya del Nord, sobretot la culta en vers, sense deixar de banda la popular, d'acord amb, segons Aguilar, els paràmetres de la Renaixença i del regionalisme. Malgrat la suara citada densitat informativa, el lector es pot ajudar d'un índex onomàstic final que en facilita molt l'ús i la consulta i que, alhora, permet veure l'abast d'aquest estudi.

BIBLIOGRAFIA

PEYTAVÍ (2009): Joan Peytavi, «Algunes reflexions sobre el català septentrional o rossellonès en un final d'etapa dialectal», *LLENGUA & LITERATURA* 20, p. 193-207.

MARCILLAS-PIQUER, Isabel: *Dramaturgues catalanes. Ètiques i estètiques*, Berlín: Peter Lang, 2022.

AIDA AYATS

Universitat Autònoma de Barcelona

aidayats@gmail.com

Fa més d'una dècada que Isabel Marcillas-Piquer reivindica les dramaturgues que, parafrasejant Maria-Mercè Marçal, són tres voltes rebels: perquè són dones, autores de teatre, que no és pas el gènere més estès, i, a més, en català. Professora de la Universitat d'Alacant, Marcillas-Piquer recull i amplia estudis previs tot unificant-los en un panorama particular del teatre en català escrit per dones, comprès sobretot entre els anys noranta —en què apareix una consciència ferma de professionalització en determinades autores, que són les que, finalment, després d'anys d'activisme, comencen a revertir, no sense obstacles i precarietats, el biaix de gènere— i l'actualitat més rutilant. A més, també hi inclou nous textos que ajuden a galvanitzar un viatge essencialment temàtic.

Per bé que els estudis de gènere estan a l'ordre del dia, en la introducció l'autora posa en relleu que els seus treballs no són feministes en un sentit estricte. El motiu? Les teories feministes no hi són explícites: l'objectiu és eliminar fronteres —enteses en clau política— entre autores de períodes i territoris diversos. La